

Genrepædagogik på sprogcentrene – hvordan kommer man i gang?

Den australske genrepædagogik har efterhånden opnået store landvindinger i hele Skandinavien (Hedeboe 2009: 1), herhjemme i særdeleshed i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne. Som sprogcenterlærere mener vi dog, at genrepædagogikken tillige har stor berettigelse i undervisningen af voksne flygtninge og indvandrere.

Genrepædagogikkens credo er som bekendt, at al kommunikation foregår inden for en række kulturelt bestemte genrer med hver deres karakteristiske strukturelle og sproglige mønstre (Martin og Rose 2012). Nøglen til at forstå og blive forstået ligger i kendskabet til sociale og kulturelle fællesskabers genrekonventioner og nøglen til at klare sig godt i uddannelsessystemet i beherskelsen af de genrer, der værdsættes i skolen (Martin og Rose 2012). Arbejdet med genrekonventioner synes derfor særligt relevant i undervisningen af voksne mennesker, der potentielt er vokset op med andre genrekonventioner end dem, undervisningen tager udgangspunkt i – som det for eksempel er tilfældet med undervisning i dansk som andet-sprog på sprogcentrene.

Gennem de sidste fire år har vi i arbejdet med tekster på hhv. Danskuddannelse 1 og 2 anvendt en genrepædagogisk tilgang, og vi har oplevet en praksis, der i høj grad synes at gavne vores kursisters

ANNE URSKOV JØRGENSEN

Master i dansk som andetsprog

Sprogcenterlærer, Høje-Taastrup Sprogcenter

anneurskov@gmail.com

JANE KRISTINE NIELSEN

Cand.mag. i spansk og kommunikation,

master i dansk som andetsprog

Sprogcenterlærer, Center for Sprog og Integration

jane kristine@gmail.com

sproglæring og genrebevidsthed.¹ 'De røde stregers pædagogik' er erstattet af en fælles viden om tekstopbygning og et fælles metasprog med fokus på funktion og betydning frem for abstrakte grammatiske termer og regelsæt.

Det genrepædagogiske tekstarbejde beror på en omfattende funktionel analyse af curriculum i den australske grundskole med de tekst- og opgavetyper, man finder her.² De fleste undervisningsmaterialer på området er således også tiltænkt en grundskolekon tekst og kan ikke anvendes direkte i en sprogcenterundervisning.

En funktionel analyse af de tekst- og opgavetyper, der anvendes på sprogcentrene, er altså til en start nødvendig, hvis man gerne vil arbejde genrepædagogisk med fx 'annoncer' på DU1, 'invitationer' på DU2 eller 'kommentering' på DU3.

Vi vil med denne artikel primært eksemplificere, hvordan en funktionel analyse tager sig ud. Vi har til formålet valgt opgavetypen 'e-mail', som den er beskrevet i de ministerielle vejledninger til Prøve i Dansk 1 (svarende til A2 på CEFR-skalaen) og Prøve i Dansk 2 (svarende til B1 på CEFR-skalaen), da det er vores erfaring, at denne opgavetype rummer langt større udfordringer og kilder til frustration, end man muligvis har antaget. Artiklen har således også til formål at præsentere e-mailopgavens genre-mæssige, strukturelle og sproglige træk, som den er udformet i en dansk sprogcenterkontekst.

Hvordan skriver man en god e-mail i en dansk sprogcenterkontekst?

Om end e-mailen (som brevet) i 'den virkelige verden' er en alment kendt kommunikationsform, er ikke alle kursister nødvendigvis bekendt med de krav, der stilles til en velskrevet e-mail i en dansk sprogcenterkontekst, og mange kursister på DU1 og DU2 oplever gang på gang nederlag i forbindelse med denne opgavetype. Samtidig vil mange sprogcenterlærere 'instinktivt' vide, hvordan den gode e-mailbesvarelse ser ud uden at være sig bevidste om hvilke træk, der karakteriserer den. At foretage funktionelle analyser af de tekster og opgavetyper, man beskæftiger sig med til daglig, er således en bevidstgørende proces, der gør det muligt for lærerne at vejlede deres kursister meget mere præcist ift., hvordan de kan skrive og forbedre deres egne tekster, fx e-mails.

I det følgende vil vi på baggrund af uddrag fra de ministerielle vejledninger til Prøve i Dansk 1 og Prøve i Dansk 2 eksemplificere, hvordan man i undervisningens forberedelsesfase kan anvende den funktionelle analyse til at afdække, hvilken genre og hvilke strukturelle og sproglige træk undervisningen må tilrettelægges omkring.

Genre

At vælge den rigtige genre er essentielt for, at læseren kan forstå teksten, og valg af genre er dermed udgangspunktet for en god e-mailbesvarelse. E-mailen, der ikke i sig selv er en genre, men blot formen eller kanalen for den givne kommunikation, kan tage sig meget forskellig ud, og det er ifølge SFL formålet med kommunikationen – om man fx vil 'berette', 'instruere' eller 'diskutere' – der bestemmer hvilken genre, man forventes at skrive indenfor. Af de ministerielle vejledninger fremgår det, at det kommunikative formål med e-mailopgaven er hhv. »at beskrive tidligere aktiviteter og personlige oplevelser« (til PD1) og »at udforme beskrivelser af en begivenhed« (til PD2). Fra blandt andre Martin og Rose ved vi, at det typiske valg af genre til dette formål er *den personligt berettende genre* (Derewianka 2012: 5) (se figur 1).

FIGUR 1. Systemisk Funktionel Lingvistik – organisering og analysering af gener efter formål

(Johansson og Ring 2012: 25)

Struktur

Fra Martin og Rose ved vi desuden, at formålet – ’at berette personligt’ – udfoldes i følgende karakteristiske trin: *Orientering og begivenheder i kronologisk orden* (Johansson & Ring 2012: 66 f.) (se figur 2), men eftersom *den personligt berettende genre* i den konkrete sprogcenteropgave netop indgår i en e-mail, må enkelte trin såsom en *starthilsen, høflig start, høflig afslutning* og *sluthilsen* tilføjes.

Den personligt berettende genre har dog yderligere til formål at glæde og underholde, og derfor kan valget af vurderende kommentarer, der udtrykker personlige betragtninger, tanker og følelser, gøre forskellen på en god og en rigtig god e-mailbesvarelse (se figur 2).

FIGUR 2. Johansson og Ring 2012: 75

Den personligt berettende genre

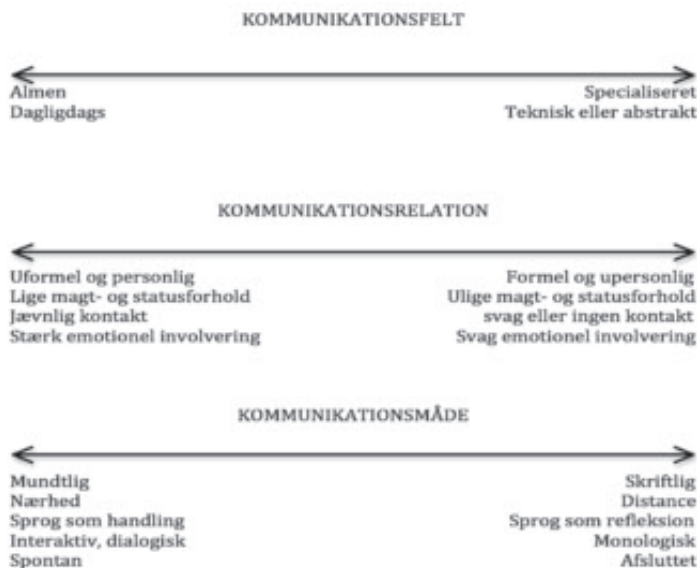
Formål	Type	Struktur	Sproglige træk	Øvrigt
At berette om noget, der er sket At glæde og underholde	Personligt berettende genre	Orientering, som beretter om hvornår, hvem/hvilke, hvor og nogle gange også hvorfor En række begivenheder i kronologisk orden	Tidsforbindere: først, senere, derefter, efter at Og logiske forbindere som og, men, eller Skrives i præteritum Alle typer processer kan forekomme Nominalgrupper Omstændigheder, der besvarer spørgsmål som hvornår, hvor, hvordan, hvorfor?	I den personligt berettende genre er det en fordel med et evaluerende sprog i form af vurderende kommentarer

Situationskontekst

Den konkrete situationskontekst vil variere fra opgave til opgave, og en konkret situationsbeskrivelse indgår altid i den enkelte opgaveformulering. Men med en funktionel analyse af de sproglige valg, der vedrører hhv. emnet for kommunikationen (betegnet som *kommunikationsfeltet*), de involverede personers indbyrdes forhold (*kom-*

munikationsrelationen), graden af mundtlighed/skriftlighed samt sammenhæng i teksten (*kommunikationsmåden*), er det dog muligt at afdække, hvilke valg der overordnet anses for passende i en e-mail-opgave (se figur 3).

FIGUR 3. Johansson & Ring 2012: 214

Kommunikationsfelt

Når man analyserer kommunikationsfeltet i en tekst, analyserer man altså, hvad teksten handler om, og om dette emne præsenteres på en dagligdags eller en abstrakt/specialiseret måde. Med formuleringerne »enkle hverdagssituationer« i ministeriets vejledning til PD1 og »almene emner« i vejledningen til PD2 forventes det således, at kursisterne træffer sproglige valg inden for kommunikationsfeltet, der matcher et alment dagligdags niveau (Derewianka 2012: 13) (se figur 3) gennem sproglige valg af processer (verber): fx »havde«, »havde set«, »shoppede«, deltagere (substantiver, pronominer, adjektiver): fx »besøg«, »veninde«, »yndlingsrestaurant«, »jeg«, »vi«, »den«, »lækker«, »sjov«, »fantastisk« og omstændigheder (adverbier og præpositionsforbindelser): fx »amok«, »i 2 år«, »på Strøget«, »om gamle dage« (disse eksempler og de følgende kan ses i kontekst i e-maileksemplet nedenfor) (se endvidere figur 2).

En god e-mail i en sprogcenterkontekst vil dog vise både bredden i kursistens sprogbrug og dybden af kursistens sprogforståelse, for-

hold der blandt andet også kan udtrykkes ved brug af længere nominalgrupper: fx »min veninde fra Norge«, »den nye Bridget Jones film« og sætningsudvidelser: fx »som jeg ikke havde set...«, »og om aftenen var vi...«, »hvor vi fik...« (se figur 2).

Kommunikationsrelation

Når man analyserer kommunikationsrelationen, ser man på, hvordan sproget afspejler forholdet mellem personerne i og uden for teksten, herunder om personerne indgår i et jævnbyrdigt eller ulige magtforhold.

Det stilistiske niveau i kommunikationen, som vedrører de interpersonelle relationer i e-mailopgaven, er i de ministerielle vejledninger angivet ved formuleringen »*uformel henvendelse*« (PD1 og PD2). Hermed forventes det, at kursisterne er i stand til at træffe sproglige valg, der afspejler en personlig og jævnbyrdig relation til e-mails modtager (se figur 3), udtrykt bl.a. gennem evaluerende sprogbrug/ de vurderende kommentarer: fx »den var super sjov«, »det var så dejligt at se hende igen«. På sætningsniveau hører desuden valg af sætningstyper til, og i en god e-mailbesvarelse vil afsender da også som oftest udvise interesse for modtageren ved fx brug af interrogative sætninger: fx »Skal vi to ikke snart ses?« (Derewianka 2012: 110 ff.).

Kommunikationsmåde

I kommunikationsmåden analyserer man graden af hhv. mundtlighed eller skriftlighed i sprogbugen, samt hvordan der skabes sammenhæng i teksten.

I e-mailopgaven er der i sagens natur tale om en skriftlig kommunikation samt et medie (computeren), der muliggør hurtig respons og dermed en nærhed til det indhold, teksten formidler (se figur 3).

Den personligt berettende genre er kommunikationsmåden desuden – om end skriftlig – karakteriseret ved et stærkt mundtligt præg (Johansson & Ring 2012: 215) med stor betydning for samtlige sproglige valg, herunder også dem der skaber tekstsammenhæng (se figur 2).

Den personligt berettende genre, hvis funktion først og fremmest er at berette om personlige erfaringer og begivenheder i kronologisk rækkefølge, forbindes tekstens begivenheder typisk ved brug af tidsforbindere: fx »Lørdag«, »søndag formiddag«, »Bagefter« (se e-mail-eksempel nedenfor). På sætningsniveau skabes der desuden sammenhæng vha. thema/rhema og konjunktioner: fx »som«, »og«, »hvor«, og sammenhæng på tekstniveau skabes vha. forskellige typer af referencer, herunder særligt pronominer: fx »min veninde« - »hun«. En

god e-mail i denne forbindelse er selvfølgelig den, hvor læsningen ikke afbrydes af mangel på sammenhæng eller af en sammenblanding af informationer (Derewianka 2012: 143 ff.).

Nedenstående e-maileksempel er en del af et undervisningsforløb og er produceret i klassen i en fællesskrivningsfase – en fase, hvori læreren guider kursisterne gennem skriveprocessen og deler ud af sin viden om genre, struktur og sproglige valg.

FIGUR 4. Eksamensopgave PD1, november/december 2012.

Kære Lis og Erik

Jeg har haft en rigtig dejlig weekend. Nu skal I høre, hvad jeg lavede.

Jeg havde besøg af min veninde fra Norge, som jeg ikke havde set i 2

år. Lørdag shoppede vi amok på Strøget, og om aftenen var vi på

min yndlingsrestaurant, hvor vi fik lækker mad og hyggesnakkede

om gamle dage. Søndag formiddag var vi i biografen og se den nye

Bridget Jones film. Vi syntes begge to, at den var super sjov.

Bagefter købte vi is og tog i Fælledparken. Vejret var fantastisk, og

vi nød den sidste septembersol. Kl. 16 rejste hun tilbage, fordi hun skulle på arbejde mandag morgen.

Det var så dejligt at hende igen.

Skal vi tre ikke snart ses?

Kærlig hilsen

XXX

Sammenfatning

Med ovenstående gennemgang af e-mailopgaven har vi ønsket at eksemplificere, hvordan man kan anvende den funktionelle analyse i et sprogcenter-curriculum og dermed komme i gang med at undervise genrepædagogisk. Fremgangsmåden i analysen af e-mailen kan overføres til alle andre tekst- og opgavetyper, det være sig mundtlige som skriftlige. Det kan måske forekomme som et stort forberedelsesarbejde, hvilket vi også vil medgive, men det er vores erfaring, at arbejdsindsatsen tjener sig ind igen i form af en hurtigere progression i kursisternes sproglæring og tekstforståelse. Det er vores oplevelse, at kursister på DU1 og DU2 gennem en genrepædagogisk tilgang til arbejdet med tekster generelt bliver bedre til både at læse og skrive tekster, når de får opbygget en fælles viden og et fælles metasprog. Som lærer er det herudover befriende at bevæge sig væk fra 'fejlfindingsmetoden' og over til en langt mere konstruktiv måde at tale om og forholde sig til tekster på. Det har for vores vedkommende skabt en langt mere interessant, nuanceret og sjovere undervisning.

Noter

1. Danskuddannelse 1 er tilrettelagt for kursister, som ikke kan læse og skrive på deres modersmål, samt for latinske analfabeter, som ikke behersker et europæisk skriftsystem. Danskuddannelse 2 er tilrettelagt for kursister, som har en kort skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet (uibm.dk/arbejdsomrader/danskundervisning-og-prover-for-udlaendinge/

danskuddannelse/ danskuddannelse 1-2-3).

2. Se endvidere Derewiankas artikel 'A brief history of genre pedagogy in Australian curriculum and practice' for en uddybning af den omfattende funktionelle analyse, der danner grundlaget for curriculum i den australske grundskole.

Litteratur

Derewianka, B. (2012). *A new Grammar Companion*. Newtown, N.S.W.: Primary English Teaching Association Australia (PETAA).

Hedeboe, B. (2009). *Kan en eksplicit genrepædagogisk undervisning udvikle eleveres læse- og skrivefærdigheder? Viden om læsning*, nr. 6/ september.

Hedeboe, B., & Polias, J. (2000). »Et sprog til at tale om sprog«. In Esmann, K. et al. (eds.), *Dansk i dialog*. Frederiksberg: Dansklærerforeningen.

Johansson B., & Ring, S. (2012). *Lad sproget bære. Genrepædagogik i praksis*. København: Akademisk Forlag.

Jones, P., & Derewianka, B. (2016). Udviklingen af genrepædagogik. *Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik*, nr. 63, 24-34.

Martin J., & Rose, D. (2008). *Genre Relations – Mapping Culture*. London: Equinox Publishing Ltd.

Martin, J. R., & Rose, D. (2012). *Learning to write. Reading to learn. Genre, knowledge and pedagogy in the Sidney school*. London: Equinox.

Mulvad, R. (2009). *Sprog i skole*. København: Alinea.

Supplerende litteratur

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2013). *Bedømmelsesvejledning, Skriftlig del af Prøve i Dansk 1*.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2013). *Bedømmelsesvejledning, Skriftlig del af Prøve i Dansk 2*.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2011). *Vejledning om Prøve i Dansk 1 og Prøve i Dansk 2*.